

1987 M. RUGPJŪČIO 23 D. MITINGAS PRIE ADOMO MICKEVIČIAUS PAMINKLO

Mitingas Vilniuje prie A. Mickevičiaus paminklo slaptiems SSRS-Vokietijos susitarimams pasmerkti. 1987 m. rugpjūčio 23 d. Fot. Kęstutis Jankauskas. Iš *Genocido aukų muziejaus rinkinių*

Mitingo prie A. Mickevičiaus paminklo organizatoriai: dešinėje – Nijolė Sadūnaitė ir Vytautas Bogušis, ketvirtas iš kairės – Antanas Terleckas. Vilnius, 1987 m. rugpjūčio 23 d. Fot. Kęstutis Jankauskas. Iš *Genocido aukų muziejaus rinkinių*

Mitingo dalyvius juodinantis straipsniai sovietinėje spaudoje

1985 m. SSRS KP CK generaliniu sekretoriumi išrinkus Michailą Gorbačiovą, Sovietų Sąjungoje prasidėjo valstybės, politinės sistemos ir visuomenės demokratizavimo procesas – pertvarka (rus. *perestroika*). 1987 m. į Lietuvą iš kalėjimų ir tremties ėmė grįžti neginkluotojo pasipriešinimo organizacijų vadovai. Dėl to sustiprėjo opozicija, priešinimasis režimui. 1987 m. rugpjūčio 23 d. prie A. Mickevičiaus paminklo Vilniuje įvyko Molotovo–Ribbentropo slaptųjų protokolų pasirašymo 48-osioms metinėms skirtas mitingas. Tai buvo pirmasis sovietų valdžios nesankcionuotas mitingas per visą sovietinę okupaciją ir pirmoji vieša antisovietinė demonstracija po 1972 m. „Kauno pavasario“. Pagrindiniai mitingo organizatoriai – Lietuvos laisvės lygos aktyvistai Antanas Terleckas ir Vytautas Bogušis, aktyvus disidentas Petras Cidzikas, katalikiškojo pogrindžio atstovai su Nijole Sadūnaite priešakyje. Jie aktyviai užsiėmė informacijos sklaida. Mitingo organizacijos idėją palaikė ir prie informacijos sklaidos itin prisidėjo Vakarų radijo stotys.

Sovietinės struktūros stengėsi sutrukdyti mitingą. Rugpjūčio 18 d. Lietuvos SSR prokuratūros patalpose buvo išpėtas vienas jo organizatorių A. Terleckas. Buvo pareikšta, jog jam gresia baudžiamoji atsakomybė pagal LSSR Baudžiamojo kodekso 199 straipsnio 1 arba 3 dalį – dalyvavimą antisovietinėje demonstracijoje arba viešosios tvarkos pažeidimą.

Mitinge pirmą kartą buvo viešai pasmerktas Molotovo–Ribbentropo paktas ir jo slaptieji protokolai, nulėmę Baltijos valstybių okupaciją. Pirmoji mitinge kalbėjusi N. Sadūnaitė savo kalboje pasmerkė Staliną ir Hitlerį dėl jų įvykdytų nusikaltimų žmogiškumui, grobuonišką Baltijos valstybių pasidalijimą ir milijonų žmonių mirtį. Mitinge pasisakė dar keliolika žmonių. Robertas Grigas pareiškė, jog prisijungimas prie SSRS nebuvo savanoriškas Lietuvos žmonių sprendimas. Vilniaus akademinio dramos teatro dekoratorius Vytautas Jančiauskas atvirai reikalavo Lietuvos nepriklausomybės. Šalia paminklo vyko pašnekesiai su užsienio korespondentais. Buvo deklamuojamos eilės, sakomos kalbos. Kalbėjo keletas politinių kalinių ir tremtinių.

Po mitingo, rugpjūčio 25 d., jo organizatoriai N. Sadūnaitė, A. Terleckas, V. Bogušis ir P. Cidzikas parašė SSRS KP CK generaliniam sekretoriui M. Gorbačioviui viešą laišką, kuriame džiaugėsi, jog, nepaisant psichologinio poveikio priemonių organizatoriams ir jų šeimoms ir neadekvataus mitingo vaizdavimo žiniasklaidoje, KGB ir milicija mitingo nenuslopino ir net leido jame dalyvauti užsienio korespondentams. Vis dėlto tokia reakcija buvo pernelyg skubota, nes mitingo dalyviai patyrė nemenką sovietinės sistemos spaudimą, kai kurie – ir persekiojimą. N. Sadūnaitei, R. Grigui ir kitiems aktyviems dalyviams KGB grasino susidorojimu. Dar rugpjūčio 23-iosios vakarą Vievyje buvo sulaikytas iš Vilniaus į Kauną važiuavęs traukinys ir iš jo priverstinai išlaipinta anglų kalbos specialistė Jūratė Kazlauskaitė, vertusi mitingo oratorių kalbas užsienio žurnalistams.

Jau rugpjūčio 24 d. mitingas ir jo dalyviai buvo juodinami sovietinėje spaudoje: menkinama mitingo reikšmė, pateikiamas mažesnis dalyvių skaičius. Prasidėjo masinės mitingų dalyvių viešo svarstymo ir pasmerkimo jų darbovietėse ir gyvenamosiose vietose akcijos, skatinamos ir kontroliuojamos Komunistų partijos ir KGB. Taip mėginta sudaryti įspūdį, kad visuomenės dauguma mitingui nepritaria, sovietų valdžia ir gyvenimu SSRS yra patenkinta. Mitingo dalyviai viešai kaltinti istorijos klastojimu, veltėdžiavimu, vadinami parazitais ant neva sveiko sovietinės visuomenės kūno, iracionaliais laimingo ir idiliško sovietinio gyvenimo griovėjais, Vakarų slaptųjų tarnybų sukurstyta mažuma.

Rugpjūčio 23-iosios mitingas tapo simboliu naujos epochos pradžia, Lietuvos kelio į Sąjūdį ir Nepriklausomybę pradžia. Mitingas parodė, kad režimas jau transformavosi, prieš viešai su valdžios ideologine linija nesutinkančiuosius atviros represijos nebenaudojamos. Mitingo dalyviai nepabūgo viešumo, galimų bausmių, jie kardinaliomis priemonėmis ir asmenine rizika patikrino sovietinės sistemos tolerancijos ribas ir lėmė tolesnes permainas, kurias vainikavo Kovo 11-oji.

A. Mickevičiaus paminklas ir mitingo vietą įamžinantis ženklas Vilniuje. V. Juozėvičiūtės nuotr., 2012 m.

